

ROZPATRZENIE PETYCJI

Znak sprawy:

Osoba do kontaktu:

E-mail: kancelaria@rpp.gov.pl

Pan

Szanowny Panie,

26 października 2021 r. otrzymaliśmy pismo, w którym zwrócił się Pan: z *petycją w ramach kompetencji Rzecznika do występowania do właściwych organów z wnioskami o podjęcie inicjatywy ustawodawczej bądź o wydanie lub zmianę aktów prawnych w zakresie ochrony praw pacjenta o podjęcie takich działań, które doprowadziłyby do rozszerzenia tajemnicy zawodowej diagnostów laboratoryjnych.*

W Pana opinii tajemnica zawodowa lekarza oraz diagnosty laboratoryjnego jest chroniona w nierównym stopniu. Jednakże w opinii Rzecznika Praw Pacjenta taka rozbieżność w istocie nie występuje, wobec czego po przeanalizowaniu problemu nie przychylamy się do Pana petycji. Proszę zwrócić uwagę na poniżej wyjaśnione kwestie prawne związane z omawianą kwestią.

Aktualnie obowiązujące przepisy – tajemnica zawodowa

Diagnosta laboratoryjny jest zobowiązany do zachowania tajemnicy zawodowej podobnie jak lekarz. Wskazuje na to treść odpowiednich przepisów, które zacytuję poniżej:

Art. 29 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o diagnostyce laboratoryjnej¹:

1. Diagnosta laboratoryjny jest obowiązany do zachowania tajemnicy zawodowej.
2. Od zachowania tajemnicy zawodowej diagnosta laboratoryjny jest zwolniony:
 - 1) w stosunku do osoby, pod której opieką medyczną znajduje się pacjent;
 - 2) w stosunku do samego pacjenta, a gdy jest on niepełnoletni lub ubezwłasnowolniony – w stosunku do jego przedstawiciela ustawowego lub opiekuna faktycznego;
 - 3) gdy badanie diagnostyczne zostało przeprowadzone na żądanie uprawnionych na podstawie odrębnych ustaw organów lub instytucji; wówczas diagnosta laboratoryjny jest obowiązany poinformować o wynikach badań wyłącznie te organy lub instytucje;
 - 4) gdy jest to niezbędne do praktycznej nauki zawodów medycznych;
 - 5) gdy jest to niezbędne dla celów naukowych;
 - 6) w przypadkach gdy przewidują to przepisy szczególne.

Art. 40 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty²:

¹ Dz. U. z 2021 r. poz. 866 z późn. zm.

² Dz. U. z 2021 r. poz. 790 z późn. zm.

1. Lekarz ma obowiązek zachowania w tajemnicy informacji związanych z pacjentem, a uzyskanych w związku z wykonywaniem zawodu.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się, gdy:

- 1) tak stanowią ustawy;
- 2) badanie lekarskie zostało przeprowadzone na żądanie uprawnionych, na podstawie odrębnych ustaw, organów i instytucji; wówczas lekarz jest obowiązany poinformować o stanie zdrowia pacjenta wyłącznie te organy i instytucje;
- 3) zachowanie tajemnicy może stanowić niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia pacjenta lub innych osób;
- 4) pacjent lub jego przedstawiciel ustawowy wyraża zgodę na ujawnienie tajemnicy, po uprzednim poinformowaniu o niekorzystnych dla pacjenta skutkach jej ujawnienia;
- 5) zachodzi potrzeba przekazania niezbędnych informacji o pacjencie lekarzowi sądowemu;
- 6) zachodzi potrzeba przekazania niezbędnych informacji o pacjencie związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych innemu lekarzowi lub uprawnionym osobom uczestniczącym w udzielaniu tych świadczeń.

2a. W sytuacjach, o których mowa w ust. 2, ujawnienie tajemnicy może nastąpić wyłącznie w niezbędnym zakresie. W sytuacji, o której mowa w ust. 2 pkt 4, zakres ujawnienia tajemnicy może określić pacjent lub jego przedstawiciel ustawowy.

3. Lekarz, z zastrzeżeniem sytuacji, o których mowa w ust. 2 pkt 1-5, jest związany tajemnicą również po śmierci pacjenta, chyba że zgodę na ujawnienie tajemnicy wyrazi osoba bliska w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Osoba bliska wyrażająca zgodę na ujawnienie tajemnicy może określić zakres jej ujawnienia, o którym mowa w ust. 2a.

3a. Zwolnienia z tajemnicy lekarskiej, o którym mowa w ust. 3, nie stosuje się, jeśli ujawnieniu tajemnicy sprzeciwi się inna osoba bliska w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta lub sprzeciwił się temu, zgodnie z art. 14 ust. 4 tej ustawy, pacjent za życia, z zastrzeżeniem ust. 3b i 3c. Sprzeciw dołącza się do dokumentacji medycznej pacjenta.

3b. W przypadku sporu między osobami bliskimi w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta o ujawnienie tajemnicy lub o zakres jej ujawnienia, zgodę na ujawnienie tajemnicy wyraża sąd, (...)

3c. W przypadku gdy pacjent za życia sprzeciwił się ujawnieniu tajemnicy lekarskiej, o której mowa w ust. 3, sąd, (...) na wniosek osoby bliskiej w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, może wyrazić zgodę na ujawnienie tajemnicy i określić zakres jej ujawnienia, jeżeli jest to niezbędne:

- 1) w celu dochodzenia odszkodowania lub zadośćuczynienia, z tytułu śmierci pacjenta;
- 2) dla ochrony życia lub zdrowia osoby bliskiej.

3d. W przypadku wystąpienia do sądu z wnioskiem, o którym mowa w ust. 3b albo 3c, sąd bada:

- 1) interes uczestników postępowania;
- 2) rzeczywistość więz osoby bliskiej ze zmarłym pacjentem;
- 3) wolę zmarłego pacjenta;
- 4) okoliczności wyrażenia sprzeciwu.

4. Lekarz nie może podać do publicznej wiadomości danych umożliwiających identyfikację pacjenta bez jego zgody.

Należy też przytoczyć w tym miejscu przepisy, które obowiązują **każdą osobę wykonującą zawód medyczny** (zatem również diagnostę), tj. **ustawę z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta**³:

Art. 13 Pacjent ma prawo do zachowania w tajemnicy przez osoby wykonujące zawód medyczny, w tym udzielające mu świadczeń zdrowotnych, informacji z nim związanych, a uzyskanych w związku z wykonywaniem zawodu medycznego.

Art. 14

1. W celu realizacji prawa, o którym mowa w art. 13, osoby wykonujące zawód medyczny są obowiązane zachować w tajemnicy informacje związane z pacjentem, w szczególności ze stanem zdrowia pacjenta.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się, w przypadku gdy:

- 1) tak stanowią przepisy odrębnych ustaw;

³ Dz. U. z 2020 r. poz. 849 z późn. zm.

- 2) zachowanie tajemnicy może stanowić niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia pacjenta lub innych osób;
- 3) pacjent lub jego przedstawiciel ustawowy wyraża zgodę na ujawnienie tajemnicy;
- 4) zachodzi potrzeba przekazania niezbędnych informacji o pacjencie związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych innym osobom wykonującym zawód medyczny, uczestniczącym w udzielaniu tych świadczeń.

2a. Przepisu ust. 1 nie stosuje się także do postępowania przed wojewódzką komisją do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych, o której mowa w art. 67e ust. 1.

2b. W sytuacjach, o których mowa w ust. 2, ujawnienie tajemnicy może nastąpić wyłącznie w niezbędnym zakresie. W sytuacji, o której mowa w ust. 2 pkt 3, zakres ujawnienia tajemnicy może określić pacjent lub jego przedstawiciel ustawowy.

3. Osoby wykonujące zawód medyczny, z wyjątkiem przypadków, o których mowa w ust. 2 pkt 1-3 i ust. 2a, są związane tajemnicą również po śmierci pacjenta, chyba że zgodę na ujawnienie tajemnicy wyrazi osoba bliska. Osoba bliska wyrażająca zgodę na ujawnienie tajemnicy może określić zakres jej ujawnienia, o którym mowa w ust. 2b.

4. Zwolnienia z tajemnicy, o którym mowa w ust. 3, nie stosuje się, jeśli ujawnieniu tajemnicy sprzeciwi się inna osoba bliska lub sprzeciwił się temu pacjent za życia, z zastrzeżeniem ust. 6 i 7. Sprzeciw dołącza się do dokumentacji medycznej pacjenta.

5. Przed wyrażeniem sprzeciwu, o którym mowa w ust. 4, pacjent ma prawo do uzyskania informacji o skutkach złożenia sprzeciwu.

6. W przypadku sporu między osobami bliskimi o ujawnienie tajemnicy lub o zakres jej ujawnienia, zgodę na ujawnienie tajemnicy wyraża sąd, (...)

7. W przypadku gdy pacjent za życia sprzeciwił się ujawnieniu tajemnicy, o której mowa w ust. 4, sąd, (...) na wniosek osoby bliskiej, może wyrazić zgodę na ujawnienie tajemnicy i określić zakres jej ujawnienia, jeżeli jest to niezbędne:

- 1) w celu dochodzenia odszkodowania lub zadośćuczynienia, z tytułu śmierci pacjenta;
- 2) dla ochrony życia lub zdrowia osoby bliskiej.

8. W przypadku wystąpienia do sądu z wnioskiem, o którym mowa w ust. 6 albo 7, sąd bada:

- 1) interes uczestników postępowania;
- 2) rzeczywistość więzi osoby bliskiej ze zmarłym pacjentem;
- 3) wolę zmarłego pacjenta;
- 4) okoliczności wyrażenia sprzeciwu.

Nadto, proszę zwrócić uwagę, że tajemnica diagnosty wydaje się być wręcz lepiej chroniona, jako że ma **mniej wyłączeń**. Dodatkowo, nie przewiduje ona możliwości zwolnienia diagnosty z tajemnicy zawodowej przez osoby bliskie pacjentowi po jego śmierci, aczkolwiek, mając na względzie treść art. 14 ustawy o prawach pacjenta, jest to jednak możliwe.

Tym samym, analiza przepisów obowiązujących przepisów prawa nie daje wystarczających podstaw do stwierdzenia, że tajemnica diagnosty laboratoryjnego jest słabiej chroniona od tajemnicy lekarska.

Postępowanie karne

W swoim piśmie wskazał Pan na treść art. 180 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – kodeks postępowania karnego⁴ jako podstawę ochrony tajemnicy medycznej.

W poprzedniej części pisma zostały Panu przedstawione przepisy ustaw „branżowych”, które chronią tajemnicę zawodową. Niemniej jednak słusznie zauważa Pan różnicę w traktowaniu osób wykonujących zawód diagnosty laboratoryjnego oraz lekarza.

⁴ Dz. U. z 2021 r. poz. 534 z późn. zm.

W przypadku diagnosty zastosowanie ma art. 180 § 1 k.p.k., zgodnie z którym mogą oni odmówić zeznań w zakresie faktów, co do których obowiązuje ich tajemnica zawodowa. Sąd (prokurator) może ich zwolnić z tajemnicy tylko ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości.

Natomiast do lekarza stosuje się art. 180 § 2 k.p.k., zgodnie z którym lekarz może być przesłuchiwany co do faktów objętych tajemnicą tylko wtedy, gdy jest to niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości a okoliczność ta nie może być ustalona na podstawie innego dowodu. Decyzję w tym zakresie podejmuje sąd (ale już nie prokurator).

Mimo więc tych różnic, tajemnica zawodowa obu zawodów (lekarza oraz diagnosty laboratoryjnego) jest chroniona w postępowaniu karnym.

Postępowanie cywilne

Jak stanowi art. 261 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – kodeks postępowania cywilnego⁵: *Świadek może odmówić odpowiedzi na zadane mu pytanie, jeżeli (...) zeznanie miałoby być połączone z pogwałceniem istotnej tajemnicy zawodowej.*

Procedura cywilna nie zawiera możliwości zwolnienia świadka z tajemnicy zawodowej na podstawie postanowienia sędziego.

Dodatkowe informacje

Mamy nadzieję, że nasze wyjaśnienia uzna Pan za wyczerpujące. Jeśli miałby Pan jednak wątpliwości, prosimy o kontakt i powołanie się na znak sprawy (zob. nagłówek pisma). Informacje o prawach pacjenta może Pan uzyskać pod numerem 800 190 590.

Z poważaniem

Jarosław Fiks

Dyrektor Generalny

Podpisano elektronicznie

Administratorem danych osobowych jest Rzecznik Praw Pacjenta z siedzibą w Warszawie (01-171), przy ul. Młynarskiej 46. Dane osobowe przetwarzane są w celu realizacji ustawowych zadań administratora. Szczegółowe informacje o przetwarzaniu danych osobowych, w tym o prawach przysługujących osobom fizycznym, dostępne są pod adresem: <https://www.gov.pl/web/rpp/przetwarzanie-danych-osobowych>

⁵ Dz. U. z 2021 r. poz. 1805 z późn. zm.